

Δ 29

TRI NIJANSE ŽUTE

O prostoru Vele Luke

Marko Padovan, Vela Luka
marko@timbolje.com

Kao lokalnog arhitekta i moderatora ljetne panel rasprave o javnom prostoru u Veloj Luci 2016., pozvali su me da napišem što god o prostoru Vele Luke.

O (javnem) prostoru se danas priča kao i o politici, puno i previše, a njime se bavimo kao i politikom, malo i premalo. Kada se i bavimo prostorom, to je opet kao razgovor o politici i svatko u tome zauzima nekakav stav. Trenutak je takav da je nemoguće postići konsenzus za djelovanje upravo zato jer svatko ponosno nosi svoj stav i svako odstupanje od istoga smatra porazom.

Naš velolučki javni prostor zapravo je gotovo u potpunosti izgrađen, izveden kao velika nasuta površina na obali nastaje svojevremeno tik ispred privatnih kuća. Kada kontinentalni grad širi svoje javne površine, on oduzima od privatnog i (potencijalno) izgrađeno pretvara u neizgrađeno. Kada mi širimo svoje javne površine mi uzimamo od mora. Moglo bi se reći da i javni prostor kao ribu lovimo, a ne uzgajamo. Ono što može izgledati kao nebriga možda je samo normalan odnos prema onome što si osvojio bez gubitaka ili s manje odricanja.

U današnjem trenutku nije moguće govoriti o prostoru ne uzimajući u obzir fenomen turizma. Nudimo turizam raspršenih smještajnih kapaciteta s koncentriranim uslužnim sadržajima. Pritisak na infrastrukturu je neizbježan. Komunalna infrastruktura je skuplja jer su udaljenosti velike i relativno je mala koncentracija potrošača. Imamo jednu od najdužih obala ili riva. Faktori su to koji nužno stvaraju potrebu za automobilskim prometom

Moglo bi se reći da javni prostor kao ribu lovimo, a ne uzgajamo. Ono što može izgledati kao nebriga možda je samo normalan odnos prema onome što si osvojio bez gubitaka ili s manje odricanja.

kojega nitko ne želi, a svatko rado koristi.

Ako je javni prostor ogledalo lokalne zajednice, odnosno njihovog odnosa prema vlastitim nekretninama, moguće je pristupati uređenju javnog prostora jednako kao i uređenju privatnog.

Centar

Dva su krajnja moguća pristupa uređivanju prostora: jedan je cjeloviti, drugi je fazni. Jedan je financiran uz dugoročno zaduženje, drugi uz manja kontinuirana ulaganja bez većih zaduženja. Jedan nastaje odjednom, drugi polako postaje.

Veliki zahvat mora dosta toga zanemariti kako bi istovremeno nešto drugo nametnuo. Takvi zahvati uvijek pretpostavljaju promjenu ponašanja i disciplinu. Prije svega, potrebno je donijeti odluku želimo li i trebamo li mijenjati navike, i na koji način i u kojoj mjeri. Promjena ponašanja svakako nije svrha samoj sebi pa je bitno znati čemu vodi ta promjena. Danas više nije pitanje moramo li nego želimo li i to je preudobna fotelja iz koje se teško donose velike odluke jer nema ni razloga.

Imamo dva paralelna prometna problema: 1. neodgovarajuće uređene prometnice u uvalama, 2. veliki prometni pritisak na središte Luke, kako tranzitni tako i onaj namjernički pri korištenju koncentriranih uslužnih sadržaja.

Uz spomenutu činjenicu najduže obale, u prvi plan iskače rado korišteni automobilski promet. Parking, odnosno promet u mirovanju, osnovni je problem. Namjera je svakako, jer takvi su trendovi, parking automobila izmjestiti iz centralnog obalnog pojasa. To još uvijek ne vrijedi za morski parking pa se privezišta i marina smještaju u središnje prostore, iako je za pretpostaviti kako će u skorijoj budućnosti takav trend zahvatiti i ovaj segment. Preusmjeravanje prometa iz obalnog pojasa u pozadinu je gotovo nemoguće zbog guste izgradnje i premalih profila prometnica u drugom ili trećem redu od obale. Očito je da se promet može regulirati samo kroz sustav jednosmjernih ulica i poprečnim priključcima ulicama na rasterećenu obalnu prometnicu uz mogućnost povremenog zatvaranja prometa u centru, a da promet i dalje funkcionira. Sve to zahtijeva puno parkirališnih

mjesta van središnjeg dijela naselja na mjestima gdje se široke ulice pretvaraju u jednosmjerne i s uzdignutim pločnikom za pješake vode do centra i rive. Za uređenje prostora parka postoji gotovo konsenzus zajednice i onih uključenih u dosadašnje prijedloge uređenja; to je središnji javni, višenamjenski i prazni prostor, drugim riječima trg. Mnogi na potezu rive zamišljaju i javnu plažu koja će postati moguća kad kanalizacija u većoj mjeri profunkcionira, no s druge strane dolazi planirano privezište/marina pa se opet vraćamo na početak u tom smislu.

Periferija

Periferni prostori Vele Luke, legendarne uvale, glavni su turistički resurs. Nudimo turizam raspršenih smještajnih kapaciteta i kupališta s koncentriranim uslužnim sadržajima u središnjem naselju. Danas to neki zovu devastacijom, što možda i jest, ali nije prva. Prva takva obimom značajnija promjena prirodnog stanja bila je izgradnja suhozida za zadržavanje plodne zemlje izdvojene iz krškog tla. Takvo intenzivno zadiranje u prirodni okoliš danas se romantizira, ali motiv je bio jednak; iskorištavanje resursa, nekad za poljoprivredu, a danas za smještajne kapacitete – sve kako bi se preživjelo. Međutim, kao što i određena površina poljoprivredne kulture zahtijeva određenu površinu šume u neposrednoj blizini, tako i izgradnja stambenih objekata zahtijeva velike neizgrađene površine kako bi destinacija uopće zadržala atraktivnost. Zbog toga postoji prostorno planiranje i zoniranje kojim se određuje gdje se smije, a gdje ne smije graditi. To utječe na vlasničke odnose. Zbog velike vrijednosti građevinskih zemljišta u obalnom pojasu, oni koji ostanu izvan građevinske zone osjećaju se značajno financijski zakinuti. Međutim, bitno je naglasiti da su cijene visoke upravo zbog ograničenosti dostupnog građevinskog zemljišta i zbog atraktivnosti koja se crpi

iz ljepote nedirnete prirode. To, naravno, ne obeshrabruje mnoge da svejedno konzumiraju svoje pretpostavljeno vlasničko pravo građenja iako se ne nalaze u za to predviđenoj zoni. Istina je da prometna infrastruktura do mnogih poljoprivrednih imanja postoji i da je realizirana kroz suradnju zainteresiranih vlasnika. Također, izgrađene su mnoge cisterne za vodu za navodnjavanje nasada pa je ideja o gradnji manjih kućica stambene namjene na većim česticama s jako malim postotkom izgrađenosti dijelom i opravdana, pogotovo kad je ionako dopuštena izgradnja prizemnih objekata do 400 m² na zemljištu veličine od 30.000 metara kvadratnih. Taj mali postotak dopuštene izgrađenosti koji proizlazi iz tog odnosa veličine zgrade i čestice mogao bi se primijeniti i na manja zemljišta i s proporcionalno manjom dopuštenom izgradnjom, ali takvu odluku nije moguće donijeti na lokalnoj razini.

Nudimo turizam raspršenih smještajnih kapaciteta i kupališta s koncentriranim uslužnim sadržajima u središnjem naselju. Danas to neki zovu devastacijom, što možda i jest, ali nije prva.

Zaobilaznica

Taj odnos središta i periferije zahtijeva odgovarajuću vezu koja omogućuje kvalitetno funkcioniranje cjeline što je već započeto projektom sjeverne zaobilaznice koji čeka na realizaciju. To je za ovaj trenutak najznačajniji zahvat u prostoru. Takvom prometnicom se centar naselja definitivno rasterećuje

tranzitnog automobilskeg prometa, ali stvara i neke promjene u prostornim odnosima. Velolučke uvale time postaju više samostalna odredišta na karti otoka, a manje „prigradske četvrti” Vele Luke. Zbog toga uvale imaju veći potencijal postati naselja. Potencijal dodatno raste ako bi ta nova prometnica, koja bi vodila do krajnje zapadne točke – Privale, imala svoje odredište. Na taj način to više ne bi bila, možda i predimenzionirana, slijepa ulica. Uvale bi postale usputno dostupni lokaliteti, a time dobile i veću mogućnost razvijanja u naselje, s naglaskom na komunalnu i uslužnu opremljenost. Može biti i da je dovoljno odrediti kraj, a da se ono što mu prethodi dogodi i samo.

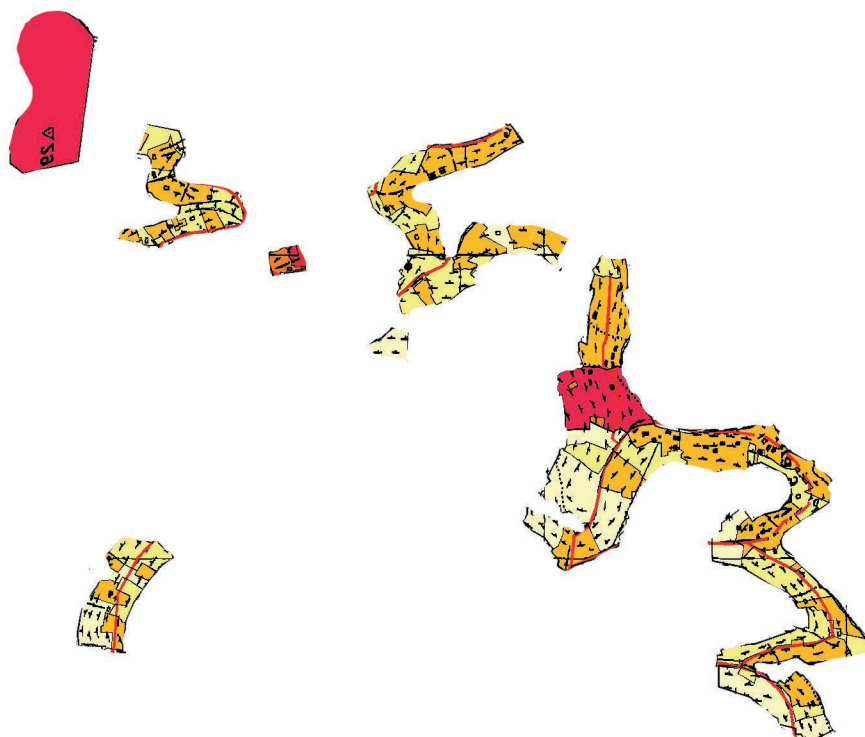
Vidikovci

Vela spila i Hum, zanimljivi su ne samo zbog onoga što se na samim mjestima nalazi već i što su ujedno i značajni vidikovci. Vidikovci mogu

pružati lijepi pogled, ali i mnoštvo informacija i prostornu spoznaju. U našem prostoru, iz pješačke vizure, izmjenjuju se ambijenti. Iza svakog ugla ili zavoja otvara se druga perspektiva pri čemu, zbog zakrivljenosti topografije, često izgubimo sjever. Takve razbacane slike spajaju se u cjelinu prilikom posjeta ovim mjestima i pogledom odozgo. S obzirom na količinu informacija koju pružaju, idealna su za prvi ili posljednji izlet pri posjetu Veloj Luci. Nešto kao hidroavioni, ali jeftinije i sigurnije.

Arhitektura

Do vremena posljednje građevinske ekspanzije, u nedostatku većih i državnih investicija, preživjela je samo arhitektonska tipologija obične kuće. Kad je gradnja krenula, apetiti za izgrađenim prostorom bili su veliki jer su troškovi bili relativno niski, a jedina praktično primjenjiva tipologija bila je ona obiteljskih kuća,

što zbog dostupnosti građevinske tehnologije što zbog odredbi prostornih planova. Tako se razvila nova specifična tipologija dalmatinske kuće koja je, manje ili više proporcionalno, višestruko uvećana verzija klasične obiteljske kuće. Pritom se poštuju sve konkretne oblikovne odredbe prostornih planova (velolučki je prilično liberalan u tom smislu), ali u stvarnosti su to stambene zgrade prerusene u kuće. Događa se naizgled i obrnuto kad se obiteljske kuće oblikuju jezikom moderne arhitekture koji se, zbog ranije spomenutih razloga, većinom povezuje s javnim ili višestambenim zgradama. Vela Luka ima sreću da nije nastala niti direktnom političkom odlukom ni odjednom pa da ima ujednačeno oblikovanje prostora i građevina. Na ovom prostoru s kratkom tradicijom građenja sve je dopušteno u oblikovnom smislu. Na neki način to izražava karakter mjesta kao „novoga svijeta“, što se može iščitati i iz ostalih društvenih

Na ovom prostoru sve je dopušteno u oblikovnom smislu. Na neki način to izražava karakter mjesta kao „novoga svijeta“. To je u svakom slučaju vrijednost i prilika za postići vrednija arhitektonska ostvarenja.

odnosa. To je u svakom slučaju vrijednost i prilika za postići vrednija arhitektonska ostvarenja. Razlog tomu je što su danas arhitekti gotovo isključivo školovani u modernom i suvremenom programu i uglavnom nisu osposobljeni klasično projektirati odnosno onako kako većinom ljudi od njih očekuju, a ljudi očekuju ono što im je poznato samo malo bolje ili (rjeđe) nepoznato pa makar i gore.

